

ערעור פלילי מס' 21/63

ג'מיל המיה נגד היועץ המשפטי לממשלה

א

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים
[18.6.63, 27.5.63]

ב

לפני מימ הנשיא (אגרנט), והשופטים לנדוי, ויתקון

תקנות התעבורה (סדרי תנועה), תשי"ג-1953 נקה"ת 356,
ע' 942, תקנה 37 — תקנות התעבורה, תשכ"א-1961 נקה"ת
1128, ע' 1425, תקנות 51, 579 (9) — פקודת הפרשנות [דיני
מדינת ישראל, נוסח חדש, ע' 2], סעיפים 14 (א), 14 (ב), 14 (ב5),
ו, 31 — פקודת התעבורה [דיני מדינת ישראל, נוסח חדש, ה
ע' 173], סעיפים 35, 36 (ב), התוספת הראשונה, התוספת השניה
— פקודת החוק הפלילי, 1936 [תוס"א 652, ע' 263], סעיף 21.

המערער הורשע בבית משפט השלום בעבירה על תקנה 37 לתקנות התעבורה (סדרי תנועה),
תשי"ג-1953. בגזר הדין נקבע, כי המערער יהיה "נסול על-תנאי מקבל או מהחזיק ברשיון-נהיגה
מכל סוג שהוא לתקופה של שלושה חודשים, אם תוך שנה יעבור עבירה על תקנה 37". המערער
הורשע בעבירה לפי תקנה 51 לתקנות התעבורה, תשכ"א-1961, המקבילה לתקנה 37 הנ"ל שלא
היתה עוד בתוקף בזמן ביצוע העבירה בשנת 1962, ובית המשפט השלום הפעיל את הפסילה על-
תנאי האמורה. בית המשפט המחוזי בשבתו לערעור, אישר את פסק הדין הזה בדחתו את טענת
המערער, כי הואיל ובגזר הדין הראשון סייגה פסילת הרשיון הנדון בתנאי שהמערער לא יעבור
עבירה על תקנה 37 לתקנות התעבורה (סדרי תנועה), תשי"ג-1953, ותקנה זו לא היתה עוד בתוקף
בעת שעבר את העבירה השניה, שוב מן הנמנע להפעיל את הפסילה על-תנאי ולעשותה לפסילה
החלטית. הוגש ערעור.

בית המשפט העליון, בדחתו את הערעור, פסק —

א. (1) לפי סעיף 36 (ב) לפקודת התעבורה [נוסח חדש], אם בגזר הדין הראשון
נסול רשיונו של הנאשם על-תנאי, אזי, משעבר לאחר מכן אותה עבירה, המשמשת
נשוא גזר הדין האמור, והורשע בה בפסק-דין סופי, תופעל הפסילה המסוייגת באופן
שהיא תהפך להיות פסילה החלטית.

פסקי-דין, כרך יג, תשכ"ב/תשכ"ד-1962

1774

(2) בסעיף 36(ב) הנ"ל התכוון המחוקק לכך, שאם יסודות העבירה הראשונה, שלגביה נפסל הרשיון על-תנאי, נכנסים כולם לתחום העבירה השניה, כי אז יתליט בית המשפט לפסלו באורח החלטי, גם אם זו האחרונה טומנת בחובה יסוד או יסודות נוספים. כל פירוש אחר מן ההכרח שיביא לתוצאה שאין הדעת טובלתה והמסכלת את מטרת המחוקק.

א

ב. במקרה שלפנינו, המעשה הפלילי שבגיננו נפסל הרשיון הנתון על-תנאי, קרי: המעשה הפיסי האמור בתקנה 37 הנ"ל, בצירוף שאר האלמנטים הנזכרים בו — נכנס לתחום העבירה שנקבעה בתקנה 51 הנ"ל. בנסיבות הענין יש לראות את שתי העבירות — לצורך הפעלת הסמכות הנדונה — כמעשים פליליים זהים.

ב

פסקי-דין ישראליים שאוזכרו:

- [1] ע"א 30/49 — לונדון אשורנט, חברה לביטוח בע"מ נגד אריה רתמר וינברג: פד"י כרך ה, תשי"א/תשי"ב-1951, ע' 24; פ"מ, כרך ג, תשי"א-1950/51, ע' 321.
- [2] בג"צ 27/55 — שאול פריברג נגד מנהל משרד הרישוי, מתח חיפה והצפון: פד"י, כרך ט, תשט"ו/תשט"ד-1955, ע' 593, 594; פ"מ, כרך יז, תשט"ו-1955, ע' 477.
- [3] ע"פ 132/57 — בנימין נכט נגד היועץ המשפטי לממשלה: פד"י, כרך יא, תשי"ז/תשי"ח-1957, ע' 1544, 1550, 1551; פ"מ, כרך ל, תשי"ח-1957, ע' 392.

ג

ד

הערות:

ה על פירושו של המונח "עבירה" עיין גם ע"פ 72/60 — היועץ המשפטי לממשלה נגד האיל סלמאן גיועיה ואחי: פד"י, כרך יד, ע' 1093; פ"מ, כרך מז, ע' 21.

ה

ו ערעור ברשות על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי, תל-אביב-יפו (השופטים א' מזרחי, נ' צ'רנובילסקי, א' זקס), מיום 31.12.62, כ"ע"פ 1022/62, לפיו נדחה ברוב דעות ערעורו של המערער על החלטת בית-המשפט לתעבורה, תל-אביב-יפו (השופט ד' ולך), מיום 14.11.62, ב"תי"פ 1181/62, בה הופעל נגד המערער עונש על-תנאי של פסילה מהחזיק ברשיון-נהיגה למשך תקופה של שלושה חודשים שנגזר עליו על-ידי בית-המשפט לתעבורה, תל-אביב-יפו, ב"תי"פ 2781/60. הערעור נדחה.

ו

ז

א' הורנשטיין — בשם המערער; מ' ווילנסקי, סגן פרקליט המדינה — בשם המשיב

מ"מ הנשיא (אגרנט)

פסק דין

מ"מ הנשיא (אגרנט) : המערער הוא נהג מונית ובשנת 1962 הורשע על-ידי בית-משפט השלום, תל-אביב-יפו, בעבירה על תקנה 37 לתקנות התעבורה (סדרי תנועה), תשי"ג-1953, בכך שביום 12.12.59, הוא עשה, עת שהתחיל לנסוע ברכבו ליד הצומת של שני רחובות בעיר זו, פניה שמאלה בלי שהיה בידו לעשות כן בבטחון, דבר שגרם להתנגשות באופנוע שנסע מאחוריו. בגזר-הדין, שניתן בעקבות הרשעה זו, נקבע כי הלה יהיה «פסול-על-תנאי מלהחזיק ברשיון-נהיגה מכל סוג שהוא לתקופה של שלושה חודשים אם תוך שנה יעבור עבירה על תקנה 37» (תיק פלילי 2781/60).

ביום 14.11.62 נמצא המערער אשם על-ידי אותו בית-משפט בעבירה על תקנה 51 לתקנות התעבורה, תשכ"א-1961, בכך שביום 1.5.62 עשה, שעה שנהג ברכבו בכביש דרך-פתח-תקוה, פניה ימינה, בלי שיכול לעשות כן בבטחון, דבר שגרם להתהפכות האופנוע שנסע בקרבתו (תיק פלילי 1182/62). יצויין, כי בתקנה 51 הנ"ל נקבעה העבירה ה"מקבילה" לזו שנכללה בתקנה 37 לתקנות התעבורה משנת תשי"ג, אשר לא היו עוד בחוקף בעת שהמערער עבר את העבירה השניה (תקנה 579 (9) לתקנות התעבורה, תשכ"א-1961). בגזר-הדין, שהוציא בקשר להרשעה הזאת, החליט שופט-השלום לפסול את המערער "מהחזיק רשיון-נהיגה למשך שלושה חודשים בהתאם לפסקי-הדין בתיק 2781/60.... תוך כדי הפעלת הפסילה-על-תנאי שהוטלה עליו שם".

המערער עירער על תוצאה זו אל בית-המשפט המחוזי וטענתו, עלית חזר לפנינו, היתה, כי מכיון שבגזר-הדין הראשון סוייגה פסילת הרשיון הגדון בתנאי, שלא יעבור עבירה על תקנה 37 לתקנות משנת תשי"ג, ותקנה זו לא היתה עוד בחוקף בעת שעבר את העבירה השניה, שוב מן הנמנע להפעיל את הפסילה-על-תנאי ולעשותה לפסילה החלטית.

בבית-המשפט המחוזי, נחלקו השופטים המלומדים בדעותיהם בדבר נכונות הטענה הזאת. בעוד ששופטי הרוב סברו שאין לה יסוד ויש לדחות את הערעור, הגיע שופט המיעוט לכלל מסקנת הפוכה. לשם ביסוס השקפתם שלהם, הסתמכו שופטי הרוב על שני נימוקים. הנימוק הראשון הוא: יש ללמוד גזירה-שווה, באשר לפירוש שיש לתת להחלטה בדבר הפסילה-על-תנאי, מההוראה הכתובה בסעיף 14 (א) לפקודת הפרשנות והמחייבת כי, מקום שהמחוקק ביטל הוראת-חוק וחזר וחוקק אותה הוראה, יתפרש כל חיקוק המאזכר את ההוראה שבוטלה כמאזכר את ההוראה שחזר וחוקקה. לדעת שופטי הרוב, כלל פרשנות זה כותו יפה גם לגבי פירוש מסמכים, שאינם בכלל הוראת-חוק, ולפיכך יוצא, כי יש לפרש את התנאי, שנקבע בגזר-הדין הראשון, כמתייחס, משבוטלה התקנה 37 לתקנות משנת תשי"ג, לעבירה שנקבעה בתקנה 51 לתקנות משנת תשכ"א.

יאמר מיד, שנימוק זה אינו נראה לי, אומנם נכון אני, לצורך הדיון הזה, לצאת מתוך ההנחה, כי במקרים מסויימים ניתן להחיל את כלל-הפרשנות האמור גם על מסמכים שנערכו

מ"מ הנשיא (אגרנט)

על-ידי בני-אדם למטרת עסקיהם הפרטיים — לאמור: לפעמים יהיה מן הדין לייחס לאלה את הכוונה, כי המסמך שערכו ביניהם והמאזכר חוק מסויים יתפרש, משבוטל החוק הזה ונזקק במקומו חוק אחר, כמאזכר את זה האחרון (השווה „לונדון אשורנס“ וכו' נ' וינברג, ע"א 30/49, (1)). אולם, סבורני, שיהא זה מרחיק לכת, יתר על המידה, להחיל את הכלל שנקבע בסעיף 14 (א) הנ"ל, ואשר תחולתו הוגבלה במפורש לפירוש חקוקים, גם על פירוש מסמך המבטא את האקט הפורמלי של בית-משפט, בהוציאו גזר-דין בענין פלילי, ואשר מחייב איפוא שיתפרש ככתבו וכלשונו.

הנימוק השני של שופטי הרוב הוא: ההוראות בסעיף 14 (ב) לפקודת הפרשנות משמיינות לנו, כי שינוי חוק או ביטולו אין בו כדי להשפיע על תוקפה של פעולה שנעשתה מכוחו לפני ששונה או בוטל ומכאן יוצא, כי „ההתחייבות אשר היתה חלה על הנאשם, דהיינו להיות צפוי לסנקציה פלילית מיוחדת אם יוסיף ויעבור עבירה מסויימת, תמשיך ותתמיד בקיומה ולא תיפקע בגלל שינוי החקיקה“.

לדעתי, צדקו השופטים המלומדים בהשקפתם זו, אלא שלא די בה כדי להביא לפתירת הבעיה שנתעוררה כאן. הם צדקו בה, שכן אין ספק, כי הפסילה-על-תנאי היא בכלל „עונש“ (ראה לשון סעיף 35 לפקודת התעבורה [נוסח חדש] ר"בג"צ 27/55, פריברג נ' מנהל משדד הרישוי, פד"י, כרך מ, ע' 593, 594, (2)), ולכן חלה ההוראה הכתובה בסעיף 14 (ב) (5) לפקודת הפרשנות והמחייבת את הפירוש, כי עונש זה יוסיף לעמוד בתוקפו, חרף ביטול התקנה שהכשירה, על-סמך הרשעתו של המערער בעבירה הנזכרת בה, את דבר הטלתו.

יש להוסיף כאן, כי כשם שמאסר-על-תנאי רואים אותו כעונש לכל דבר ורק ביצועו נדחה, כך פסילת רשיון-נהיגה על-תנאי כמות כעונש שביצועו נדחה. לעומת זאת, אין במס"קנה, כי ההחלטה בדבר הפסילה המסוייגת במקרה דנא עומדת עדיין בתוקפה, כדי לשמש תשובה לטענת המערער, כי אף-על-פי-כן, מן הנמנע היום לבצע החלטה זו ולהפוך את הפסילה הנ"ל לפסילה החלטית. הטעם לדבר הוא: בזמן שעבר את העבירה השניה לא היה בכך, עקב הביטול, קודם לכן, של התקנה 37 לתקנות משנת תשי"ג, משום הפרת התנאי הנזכר באותה החלטה. כאמור, צידד שופט המיעוט בטענה זו, באמרו:

„אותו סעיף אשר צויין על-ידי השופט בגזר-הדין הראשון לא היה בתוקף יותר בעת ביצוע העבירה שבגינה הורשע בפסק-הדין השני, ועם ביטול הסעיף נתבטלה מעצמה האפשרות להפעלת הפסילה. העובדה, שהתקנות החדשות מכילות סעיף הבא לשרת אותה מטרה שלשמה היתה קיימת התקנה 37 הנדונה, איננה מוסיפה ואיננה משפיעה כלל על מצב הדברים, אף אם שתי הנוסחאות היו זהות. בעבירה שלפנינו אין אפילו זהות הנוסחאות.“

אין בידי להסכים להשקפה זו, הואיל והיא איננה מתחשבת בלשון ההוראה המקנה סמכות לבית-המשפט להפעיל את הפסילה המסוייגת של רשיון-נהיגה ולהפכה לפסילה

מ"מ הנשיא (אגרנט)

החלטית. הוראה זו — והיא נקבעה בסעיף 36 (ב) לפקודת התעבורה [נוסח חדש] — קובעת לאמור:

„מי שהוטלה עליו פסילה-על-תנאי כאמור, ייפסל אם עבר, תוך תקופה שנקבעה בגור-דינו ושלא תפחת משנה ולא תעלה על שלוש שנים מיום גזר-הדין, אותה עבירה שעליה הורשע, או אחת העבירות המפורטות בתוספת הראשונה או השניה או עבירה אחרת שיקבע בית-המשפט בגור-הדין, והורשע בפסק-דין סופי על אותה עבירה תוך התקופה האמורה או לאחריה.“

א

ב

ג

ד

כפי שהודגש במובאה הנ"ל, המלים החשובות לעניננו הן המלים „אותה עבירה“ ומש-מעותן היא, שאם בגור-הדין הראשון נפסל הרשיון של הנאשם על-תנאי, אזי, משעבר לאחר מכן „אותה עבירה“, המשמשת נשוא גור-הדין הנ"ל והורשע בה בפסק-דין סופי, תופעל הפסילה המסוייגת באופן שהיא תיהפך להיות פסילה החלטית. למה הדבר דומה? למקרה שבו הוטל על אדם, בשל העבירה שעבר, עונש של מאסר-על-תנאי. במקרה כזה, משעבר לאחר מכן עבירה מסוג פשע והורשע בה בפסק-דין סופי, יהיה על בית-המשפט להפעיל את המאסר-על-תנאי, שנקבע בגור-הדין הראשון, בין אם פורש שם, כי ביצוע פשע על-ידין במשך תקופה מסויימת יהיה בו משום הפרת התנאי, הגוררת את ביצוע המאסר, ובין אם לא פורש שם ענין זה. הואיל וכך, מצטמצמת הבעיה שלפנינו לשאלה, אם לצורך הפעלת הסמכות האמורה בסעיף 36 (ב), ניתן לקבוע כי העבירה השניה, שבה הורשע המערער, היא „אותה עבירה“ אשר בגללה נפסל רשיונו „על-תנאי“ — אם מן הדין לראות את העבירה שנקבעה בתקנה 51 לתקנות משנת תשכ"א עבירה הוזה לזו שנקבעה בתקנה 37 לתקנות משנת תשי"ג. לדעתנו, יש לתת לשאלה זו תשובה חיובית. אבאר את דברי.

המונח „עבירה“, הנזכר בסעיף 36 (ב) לפקודת התעבורה, מובנו, לפי ההגדרה בסעיף 1 לפקודת הפרשנות, הוא: „מעשה, נסיון או מחדל, שדינם ענישה“. והנה, ב"ע"פ 132/57, נכט נ' היועץ המשפטי, פד"י, כרך י"א ע' 1544, 1550, (3), פסק בית-משפט זה, מפי חברי השופט לנדוי, כי הביטוי „מעשה או מחדל“ מכיל בקרבו „את כל אותם היסודות העובדתיים המתוים את העבירה, להבדיל מן הכוונה הפלילית“. מבחינה פורמלית-טכנית, מחייבת ההש-קפה הזאת, כי שתי עבירות — קרי מעשים או מחדלים פליליים אשר נקבעו בשתי הוראות-חוק נפרדות — הינן זהות אך ורק כאשר יסודות ה- actus reus של עבירה אחת חופפים את אלה של העבירה האחרת. אולם, יש והמחוקק התכוון, שעה שהשתמש בחוקו בביטוי „אותה עבירה“, כי שני המעשים ייראו כזהים „גם כשלשניהם יסודות עובדתיים חופפים, אך לאחד מהם יש גם יסוד עובדתיים נוספים. בלשון אלגבראית: כשעבירה אחת מכילה יסודות א', יכולה העבירה השניה להכיל יסודות א' + ב', וגם לזה ייקרא זהות המעשים“ (שם, (3), ע' 1551). ברור, כי הכל תלוי במטרה שאליה חתר המחוקק בנקטו לשון כנ"ל. הנה כי כן, בשווחו לנגד עיניו את מטרת המחוקק למנוע „סיכון כפול“ במשפט פלילי, נזקק השופט לנדוי למבחן שהוזכר באחרונה, כדי לפרש את הביטוי „אותו מעשה או מחדל“, הנז-כר בסעיף 21 לפקודת החוק הפלילי.

מ"מ הנציא (אגדנט)

סבור אני, כי אותו מבחן כוחו יפה גם כאן, שכן לא יכול להיות ספק כלשהו, כי בסעיף 36 (ב) לפקודת התעבורה התכוון המחוקק, שאם יסודות העבירה הראשונה שלגביה נפסל הרשיון על-תנאי, נכנסים כולם לתחום העבירה השניה, כי אז יחליט בית-המשפט לפסלו באורח החלטי גם אם זו האחרונה טומנת בחובה יסוד או יסודות נוספים. כל פירוש אחר מן ההכרח שיביא לתוצאה שאין הדעת סובלחה והמסכלת את מטרת המחוקק. אכן, במשפט נכט הנ"ל (שט, 3), ע' 1551 צויין, כי "אין נפקא מינה מה קדם למה: אם האישום השני הוא בעבירה שיש בה יסוד עובדתי נוסף, או חסר בה יסוד עובדתי, שהיה עיים בעבירה לפי האישום הראשון". ואומנם ניתן להצדיק את הדין הזה בשים לב למטרת המחוקק למנוע, כי אדם לא יורשע ולא ייענש יותר מפעם אחת בגין אותו מעשה (או מתדל) פלילי (סעיף 21 לפקודת החוק הפלילי; סעיף 31 לפקודת הפרשנות). לעומת זה, לא יהיה מן הדין לייחס למחוקק — לצורך הפעלת הסמכות האמורה בסעיף 36 (ב) לפקודת התעבורה — את הכוונה לחלוט את הרשיון הנפסל על-תנאי, כאשר בעבירה השניה חסר יסוד המצוי בעבירה הראשונה, שהרי מטרתו באותו סעיף — להבדיל מזו של מניעת "סיכון כפול" — היתה להחמיר עם העבריין ולא להקל עמו, גם ייתכן, כי כזאת תהיה התוצאה, כאשר יסודות ה" actus reus של שתי העבירות חופפים, אך העבירה הראשונה מכילה בקרבת גם יסוד גפשי (mens rea).

בעניינינו לא חלק באיכות המערער על כך, כי המעשה הפלילי, שבגינו נפסל הרשיון הנדון על-תנאי — קרי: המעשה הפיסי שנאסר בתקנה 37 לתקנות משנת תשי"ג, בצירוף שאר האלמנטים הנזכרים בה — נכנס לתחום העבירה שנקבעה בתקנה 51 לתקנות משנת תשכ"א. טענתו היתה רק, כי זו האחרונה טומנת בחובה אלמנטים נוספים, או הינה יותר רחבה, ברי, שאין בטענה זו כדי להועיל למרשהו, הואיל ובנסיבות אלו יש לראות את שתי העבירות — לצורך הפעלת הסמכות הנדונה — כמעשים פליליים זהים. יצויין, כי אף אחת משתי העבירות הנדונות אין בה יסוד גפשי כלשהו.

מהטעמים האלה מצאתי, בתום שמיעת הטענות של בעלי-הדין, כי יש לדחות את הערר-עור ולאשר את פסק-הדין של בית-המשפט המחוזי.

השופט לנדוי: אני מסכים.

השופט ויתקון: אני מסכים.

ניתן היום, כ"ו בסיון תשכ"ג (18.6.1963).